

Ненад С. КРЦИЋ*
Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад
Примљен: 9. 12. 2021.
Прихваћен: 2. 3. 2022.

ДИСКУРСНА СТИЛИСТИКА И ФАЗИ СТИЛИСТИКА У СВЕТЛУ САВРЕМЕНИХ ТЕОРИЈСКИХ ПРИСТУПА**

У раду се разматра настанак и развој дискурсне стилистике и фази стилистике у контексту савремених теоријских приступа (дискурсних студија и „fuzzy” теорије). Како поједини аутори истичу, дискурсна стилистика настаје укрштањем традиционалних стилистичких метода испитивања и анализе дискурса. Својеврсно еkleктичко и често некритичко мешање термилолошких система стилистике и анализе дискурса изазвало је у славистици одређене дискусије, те је резултирало и различитим теоријским погледима на ово питање. Термилолошко и појмовно разграничење *дискурса* и *стила*, како се и у литератури наводи, обогатило би и термилолошки систем савремене стилистике. С друге стране, као један од новијих приступа у стилистици издваја се и тзв. „фази” (или дифузностилистички) приступ. Он своје изворе налази у фазилингвистичким проучавањима, на основу којих се и одређене стилске појаве посматрају као категорије с неодређеним, нејасним, расплутним, тј. дифузним границама. У раду се истичу и могућности примене ових теоријских приступа у проучавању српског језика.

Кључне речи: дискурсна стилистика, интегративна стилистика, дискурс, фази стилистика, дифузна стилистика, стилски континуум, фазичност.

1. Стилистика се данас, у 21. веку, може посматрати као разграната, у више праваца и поддисциплина разграничена научна дисциплина. Тако се данас може говорити не само о традиционалној стилистици, која разматра пре свега стилске карактеристике књижевноуметничких текстова, већ и о функционалној стилистици, лингвистичкој (лингвостилистици), а у новије време и о прагматичкој, форензичкој, когнитивној итд.¹

* nenadkrcic@gmail.com

** Овај рад настао је у оквиру пројекта 178006 *Српски језик и његови ресурси: теорија, опис и примене*, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ О подели стилистике и различитим њеним концепцијама и поддисциплинама в. Вуковић 2000: 60–63. Од Вуковићеве књиге до данас појавило се више нових праваца – поред горепоме-

Један од новијих праваца јесте и тзв. дискурсна стилистика, која настаје на прелазу из XX у XXI век, и то пре свега као резултат научних дискусија о враћању питања комуникације и дискурса у окриље лингвистике. Она представља уједно и спајање традиционалних стилистичких метода испитивања и метода анализе дискурса.

Како о томе сведочи Наталија Клушина, председница Комисије за стилистику Међународног комитета слависта, крајем XX и почетком XXI века многи слависти у својим стилистичким радовима почели су да користе терминологију из анализе дискурса, што је довело до једне врсте еклектичког и често некритичког мешања ових терминолошких система, те тада стилистика запада у својеврсну кризу (Клушина 2018: 21–22).² Неизоставно, то је изазвало и дискусије: могу ли се стил и дискурс заједно проучавати, како се могу разграничити, како можемо дефинисати дискурс и приступити му из стилистичке перспективе итд. Тако је 2010. године у Пољској организован и округли сто под називом *Стил и дискурс*, који је био посвећен тим питањима, а на ком су учествовали значајни слависти, како стилистичари, тако и дискурсолози. Резултати ове дискусије, који представљају и решења за излаз стилистике из кризе, објављени су у пољском часопису *Stylistika*, те у колективној монографији *Дискурс и стил*, објављеној у Русији (Флинта, 2014).

Два става се, тада изнета, поводом овог питања у славистици оштрије конфронтирају, те ћемо се кратко осврнути на њих. Први став износи Бранко Тошовић, који сматра да се стил и дискурс не могу заједно посматрати и проучавати (отуда што су у литератури ови термини често изједначени), при чему је неопходно од стилистике одвојити све оно што је, како каже, „антистилистика” или „контрастилистика” (Тошовић 2014). Јасно је притом да аутор овде мисли и на саму анализу дискурса. Наиме, питања којима се бави стилистика у славистици су често иста она питања која у оквиру западних научних теорија покрива управо анализа дискурса, и то из једне другачије, социолингвистичке, перспективе (исп. Кликовац 2008: 175, фн. 27). Отуда, ове две дисциплине често различито посматрају исте појаве у језику. Познато је да их оне често и различито именују, па се тако, на пример, у англосаксонској

нутих, такође и интернет-стилистика, генераторска, медијска, комуникативна стилистика итд. Исп. Крчић 2019а.

² Исп. пак мишљење Катнић-Бакаршић (2003: 37): „Занимљива је и парадоксална судбина стилистике: дуго оспоравана као мало која дисциплина, када је коначно стекла свој статус и проширила свој домен на сферу дискурса, и то свих типова дискурса (излазећи тако из 'резервата' ексклузивнога проучавања књижевнога), доживљава песимистичне тврдње самих структуралних стилистичара о томе да је запала у дубоку кризу. Чини се да се ту заправо ради о погрешном тумачењу стварнога стања: традиционална структурална стилистика јесте у кризи из простаго разлога што је сувише статична, схематизирана, не узима у обзир динамички однос текст–аутор–реципијент, и то смјештен у контекст, језични и ванјезични – социјални, политички, идеолошки, културни итд. Другим ријечима, потрошен је један модел, али дисциплина у цјелини није, она проналази нове моделе и успјешно се развија.” Ипак, у истом раду она, помало контрадикторно, каже и: „Чињеница јесте да стилистика данас није јединствена дисциплина јединствене методологије, већ је битно интердисциплинарна, понекад постајући везивни модел који повезује различите аспекте дискурских студија. Колико јој при томе пријети опасност од губитка омеђености, неопходне за аутономан статус, односно од губљења властите методологије и својеврснога растварања у другим дисциплинама, остаје да се види” (Исто: 45).

терминологији користи термин *регистар*, док се у сличној употреби (не у потпуности истој) у славистици јавља термин *функционални стил*.

Другачији став заступа пољски стилистичар Станислав Гајда (2014), који сматра да се стил и дискурс не само могу већ и морају заједно, истовремено, синхронно проучавати, при чему је неопходно стриктно их разграничити – појмовно и термилошки. Такође, он наводи да се савремена стилистика мора отворити ка новим теоријама и дисциплинама и везати их за себе као кровна дисциплина. Аутор предлаже својеврсну интеграцију ових дисциплина и развијање тзв. *интегративне стилистике*.³

Прелазни став између ова два – према коме стил и дискурс треба приближити и створити интердисциплинарну дискурсну стилистику – заступају поједини слависти попут Хазагерова, Баженове, Воронцове, Черњавске (према Клушина 2018: 26).

Коначно, 2019. године у Москви организована је велика конференција под називом *Настоящее и будущее стилистики (Садашњост и будућност стилистике)* у организацији Комисије за стилистику МКС-а (исп. о зборнику радова са скупа Крцић 2019а). Једна од секција на тој конференцији носила је управо назив *Дискурсна стилистика*. На тој секцији више аутора, махом руских истраживача, говорило је о различитим типовима дискурса из стилистичке перспективе: о политичком, спортском, рекламном, пословном, медијском дискурсу, те полидискурсу. Такође, у оквиру исте конференције организован је и округли сто који се бавио могућностима проучавања стила и дискурса (*Дискурс, стиль и исследовательские возможности современной лингвистики*).

Клушина назначавача да је питање – шта је дискурс, а шта стил – било једно од темељних питања славистичке стилистике у другој деценији XXI века (в. Клушина 2019, Крцић 2019а: 88). Одговором на то питање и разграничењем ових појмова може се обогатити и термилошки систем савремене стилистике (Клушина 2018: 144). Отуда, један од циљева овог рада јесте да размотримо ово питање и тиме покушамо дати допринос овој расправи, па и чвршћем утемељењу дискурсне стилистике као научне дисциплине.

2. Пре свега, како бисмо утврдили могу ли се ови појмови разграничити и како, неопходно је накратко се осврнути на употребу ових термина у стилистици. Термин *дискурс*, наиме, среће се – и разграничава од термина *стил* – у радовима бројних савремених слависта: Гајде, Коњкова, Клушине, Хофманове, Мареша итд. (према Клушина 2018: 29).

Такође, овај термин се јавља и у радовима домаћих стилистичара: између осталог, Симић говори о *политичком* дискурсу (исп. Симић 1996); Јовановић Симић помиње *стиховани, наративни* и др. дискурс у Јовановић 2009; Ковачевић (2014) бави се, поред осталог, *криптографским* дискурсом; Милановић (2005) пише о утицају *рекламног* дискурса на новинарски (под)стил; Николић (2015, 2020) на неколико места користи термин *дискурс* у својим

³ Овде, наравно, треба разликовати *интегративну стилистику* о којој говори Гајда од *интегралне стилистике* какву у славистици предлаже М. Ковачевић (2018), која би се огледала у спајању лингвистичке и књижевне стилистике.

радовима: на пример, *драмски, репрезентолошки, ауторски, академски, медијски*; итд. Сем тога, разликовање термина *стил / функционални стил*, с једне стране, и *дискурс*, с друге, уочава се и у домаћим радовима из анализе дискурса: примера ради, Јанићијевић (2015), проучавајући законске прописе на српском и енглеском језику, прави ову врсту дистинкције. Употреба оба термина среће се и радовима Д. Кликовац (2008) – в. даље њен став.⁴

Ово је довољно да претпоставимо да је истовремено проучавање стила и дискурса у извесном смислу могуће, те се нећемо у потпуности сложити с оним ауторима који истичу како се стил и дискурс не могу разграничити, те самим тим ни проучавати заједно. Дакле, овде пре свега следимо онај правац размишљања који је у славистици изнео С. Гајда.

2.1. Ту долазимо и до кључних питања: шта је дискурс и како се он може анализирати из стилистичке перспективе?

Главни проблем с овим термином је у томе што је он вишезначан. Како то одређује и група англосаксонских аутора у приручнику из анализе дискурса с почетка XXI века – дискурс није могуће једнозначно одредити (Шифрин и др. 2001: 1). Према њима, он се може дефинисати на најмање три начина:

- 1) дискурс представља „надреченичну целину”, тј. доводи се директно у везу с појмом текста;
- 2) дискурс је својеврсна употреба језика;
- 3) дискурс представља скуп друштвених пракси и идеолошких претпоставки у чијем је испитивању важно посматрати како језички, тако и нејезички аспект.

У домаћој литератури, преглед различитих дефиниција термина *дискурс* дају Ј. Јовановић Симић и Р. Симић у *Вербатологији* (2015: 120–130). Аутори упућују на низ дефиниција које дискурс повезују са – текстом. Наиме, на многим местима у литератури под текстом се подразумева писана реализација језика, док се дискурс – као нека врста појма комплементарног тексту – схвата као усмена реализација језика. Овако се дискурс, на пример, разматра и у монографији Свенке Савић – *Дискурс анализа* (1993). Ипак, често се у литератури под *дискурсом* подразумева и писана и усмена реализација језика.⁵

Најраспрострањенија употреба овог термина данас, како ови аутори истичу, види се у терминолошким синтагмама као што су *правни дискурс*,

⁴ Поредџи методе (функционалне) стилистике и (критичке) анализе дискурса, на примеру административних текстова (в. Кликовац 2008: 247–265), ауторка даје извесну предност критичком приступу, јер он указује на узроке неких особина текста, као и на неравномерну дистрибуцију друштвене моћи. И сама Кожина, „упоређујући функционалну стилистику и анализу дискурса која се примењује у Француској, примећује да оној првој недостаје идеолошки приступ карактеристичан за ову другу” (Исто: 255, фн. 6). Свакако, како наводи Клушина (2018: 27), стилистички методи су релевантни за критичку анализу дискурса и могу бити њен саставни део напоредо са социолошким методама (нпр. контент-анализа), прагматичким (теорија говорних чинова), семантичком анализом, итд.

⁵ Исп. Вуковић (2000: 93): „Лингвисти дискурс обично сматрају за језичку јединицу највишег ранга и квалификују га као тематски и стилски тип организованог изражавања. У тексту се, према томе, може укрштати више дискурса, као што и у дискурсу може егзистирати више текстова. Има и ставова по којима се термин *текст* користи за писану „производњу”, док термин *дискурс* обухвата и писану и усмену”.

политички дискурс, сценски дискурс, балкански дискурс, дискурс јавних медија итд. Ово значење они дефинишу као „целокупност језичке продукције одређене врсте или у одређеној области општења”, односно као „тип језичке употребе у било којој области живота и било са којим циљем” (Јовановић Симић/Симић 2015: 130). У овом значењу термин *дискурс* у вези је са функционалном стилистиком, али како сматрају аутори, „не односи се на функционално-стилске облике, већ по свој прилици на уже, засад већином произвољно издвојене корпусе језичке употребе, и грађе коју таква употреба нуди” (Исто).

Проблем вишезначности термина *дискурс* уочава и Ј. Чудомировић, који истиче да се у овој, најраспрострањенијој, употреби (аутор је дефинише као „било какав облик језичког изражавања, усмени или писани, формални или неформални, од обичне СМС поруке или телефонског разговора до литерарних жанрова попут романа” – Чудомировић, Скрипта: Текст и дискурс) он приближава значењу термина *функционални стил*. Но, дискурс, како наводи, није ограничен традиционалним поделама на 5 или 6 функционалних стилова.

Д. Кликовац (2008: 113, фн. 3) наводи да се термин *дискурс* користи у истом значењу као и термини *језик* и *стил* (нпр. *језик науке* / *научни стил* / *научни дискурс*), те га и сама у том значењу употребљава када говори из перспективе анализе дискурса (исп. „научни дискурс се саображава административном, а и обрнуто”, Исто: 265). И она истиче, међутим, да термин *дискурс* има неколико значења (исп. горе дефиниције према Шифрин и др. 2001).

У својој монографији *Медиастилистика* (2018), идући за поменути ставом С. Гајде, Н. Клушина покушава да разграничи термине *стил* и *дискурс*, напоредо користећи (и диференцирајући) термине *медиаатекст*, *медиастил* и *медиадискурс*. Према њеном схватању, дискурс представља целокупност, свеукупност текстова, односно систем текстова одређене врсте, док стил представља њихову карактеристичну црту, доминантну одлику тих текстова, оно што те текстове обједињује и разликује од других скупина текстова (Клушина 2018: 27). Занимљиво је да и ова ауторка наводи како се у овом значењу термин *дискурс* тешко може разграничити од термина *функционални стил*, али истиче да за издвајање дискурса, њихову поделу, тј. класификацију постоје веома разнолики, разнородни критеријуми: то може бити тема текста, особа која пише текст (исп. *Андрићев дискурс* или *дискурс Андрића*), узраст (нпр. *студентски дискурс*), догађај о ком се пише (исп. *кримски дискурс* – *дискурс о Криму*), па чак и сам стил, итд. Тако, док с једне стране можемо говорити о *научном стилу* (из угла функционалне стилистике), с друге стране скуп текстова из науке можемо подвести под – *научни дискурс*. И ту долазимо до тачке пресецања ових двају термина. Управо се разноликошћу критеријума у издвајању дискурса може објаснити и она произвољност коју помињу аутори *Вербатологије* као једну од одлика поделе дискурса.

У вези с дефиницијом коју Клушина предлаже – тј. која дискурс посматра преко појма *текста* – можемо подсетити и на дефиницију коју дају Халидеј и Хасан. Како они наводе, текст представља „јединицу употребе језика” („a unit of language in use” – Халидеј/Хасан 1976: 1). Наиме, ако текст

посматрамо као „јединицу употребе језика”, а дискурс као „систем текстова” или „свеукупност текстова одређене врсте”, онда из тога јасно следи да дискурс заиста можемо уопштено посматрати као „употребу језика” – као резултат збира или апстраховања тих јединица. Ту се види јасна веза и са поменутом дефиницијом у домаћој науци – када се каже да је то целокупна језичка продукција одређене врсте или тип језичке употребе. Ово се схватање дискурса доводи у везу са Халидејевим и Хасановим схватањем текста и на другим местима, у радовима англосаксонских аутора (Шифрин и др. 2001, в. горе).⁶ Ако овако дефинишемо дискурс, то нам може потврдити ону врсту дистинкције која постоји између употребне, комуникативне вредности језичких јединица, с једне стране, и стилских вредности тих истих јединица, с друге. Самим тим, то пружа могућност да се говори и о стилским карактеристикама дискурса.

2.2. Термин *дискурсна стилистика* се, треба поменути, на нашим просторима јавља у неколико наврата – у радовима Марине Ковачевић (2002) и Марине Катњић-Бакаршић (2003, 2007). Прва ауторка истиче да се појам дискурсне стилистике у литератури јавља спорадично, уз какав препознатљив методолошки модел, иако се појам дискурса често јавља унутар стилистичких дискусија различитих оријентација. Катњић-Бакаршић под дискурсном стилистиком подразумева контекстуализовану стилистику (контекст овде може бити социокултурни, историјски, когнитивни, интертекстуални) и издваја неколико модела анализе (при чему, како каже, та подела није строга, а издвојени приступи се често укрштају и комбинују): прагматичка стилистика, конверзацијска и/или дискурс(на) анализа, когнитивна стилистика, критичка и феминистичка стилистика. Отуда, она сматра да би можда исправније било говорити о *дискурским стилистикама* (дакле, о више различитих стилистика). Чак и када неки од ових приступа немају одредницу *стилистика*, они и те како јесу релевантни за дискурсну стилистику (Катњић Бакаршић 2003: 40). У контексту реченог, и одређена би се домаћа истраживања у начелу могла сматрати дискурсностилистичким (исп. Савић 1993, Кликовац 2008, Степанов 2016, итд.).

У вези са практичном применом овог приступа, ауторка истиче да се он може искористити за проучавање мултимедијалних дискурса, нпр. реклама; такође, како је језик у последње време „постао важнији у низу социјалних процеса, његова економска важност је запањујућа” (Ферклаф и Водак, према Катњић Бакаршић 2007: 44), те у многим услужним делатностима језик има важну улогу: његове персуазивне стратегије стално се развијају; важним предметом анализе она сматра и *одсуство говора*: за интерпретацију није само важно оно што је речено, већ и оно што је прећутано; коначно, проблем интертекстуалности показује се „једним од базичних појмова дискурсне стилистике” (Исто). На крају, она назначавача и постулате дискурсне стилистике: 1) она је увек контекстуализована, узима у обзир и лингвистички

⁶ У складу са тим закључком је и схватање Халидеја и Хасана по ком је текст узорак дискурса који представља недељиву целину („a sample of discourse which forms a 'unified whole'”, 1976: 1).

и екстралингвистички аспект; 2) интердисциплинарна је; 3) сваки дискурс део је мреже дискурса (интертекстуалност); 4) део је дискурсних студија; 5) предмет проучавања јесу сви дискурсни типови; 6) није само дескриптивна, већ и експланаторна и интерпретативна; 7) најбољи резултати постижу се комбинацијом модела.

Шире схватање дискурса које повезује сам текст са контекстом, а које се ослања на дефиниције и приступе Фукоа (в. горе дефиницију Шифрина и др. 2001 под 3), запажа се и у домаћим анализама дискурса (исп. Степанов 2016). Овакав приступ такође омогућава бављење дискурсом из стилистичког угла (в. о томе у Константиновна 2018).

3. Један од релативно новијих праваца у лингвистици инсистира на „фазичности” категорија, тј. на „fuzzy” границама језичких категорија. У неким срединама ово је утицало и на појаву тзв. *фази стилистике* или *дифузне стилистике*.

Теоријске основе фази(чне) лингвистике у нашој науци представио је М. Радовановић (исп. Радовановић 2009, 2015). Аутор у својим студијама полази од тезе да се језик и језичке појаве (категирије) не могу самеравати из угла тзв. аристотеловске, „тврде” логике, према којој су границе језичких категорија увек чврсте, јасне, експлицитне, прецизно постављене, већ се морају посматрати из угла тзв. „меке”, фази логике – према којој су границе тих категорија неодређене, нејасне, распинуте или дифузне. Услед тога се ове категорије често преклапају, те настају својеврсне прелазне, мешовите категорије, а то нас као истраживаче условљава да их разматрамо и класификујемо на различитим врстама континуума, скала, етапа и сл., а не кроз класе са затвореним границама.⁷

Познато је да су многи семантичари (попут Лајонса, Лича, Липке, Кемпсона и др. – исп. Прћић 2008: 71; Драгићевић 2010: 58) указивали на то да није увек лако одредити где је граница између денотата двеју лексема, те да је та граница често „fuzzy” (дифузна, распинута). Како истиче Прћић, она се пре може схватити као својеврсни континуум са благим, и уз то произвољно постављеним, прелазима. Дифузност се препознаје и на другим нивоима језика, па тако, на пример, на морфолошком плану некад није могуће лако одредити којој класи припада одређена лексема (може се сврстати у више различитих класа), понеке класе су прелазне (рецимо, о прилозима и бројевима често се говори као о *полупроменљивим* речима; такође, постоје и такве *мешовите класе* попут заменичких прилога, именичких/придевских заменица, глаголских именица, бројних именица и сл.); са синтаксичког плана гледано, постоје зависне реченице које није увек лако једнозначно класификовати (па тако, рецимо, постоје неслагања међу домаћим граматичарима о томе да ли нека клауза спада у месне или релативне – исп. о томе Кликовац 2018а: 170–174), затим издвајају се и тзв. *псеудозависне* реченице (које би стајале на прелазу између типичних зависних и типичних независних – Поповић 1977,

⁷ Фази лингвистика темељи се на учењу математичара Задеха (1965) о фази скуповима, које се касније раширило на филозофију и логику (те тако настаје и фази логика), а одатле и на проучавање језика и лингвистику (исп. Радовановић 2015: 119–125).

Поповић 2010: 335–336, Кликовац 2018а: 181–216) или „независно-зависне”, (исп. Милошевић 1981–1982), око чега такође постоје неслагања (исп. другачија мишљења у Ковачевић 1998, Танасић 2012). Итд. Главни узрок свих наведених класификационих проблема, према нашем схватању, лежи у чињеници да се ради о „фазичним”, дифузним, прелазним категоријама.

Како се то одражава на стил и стилистику?

Фази стилистика је пре неколико година на поменутом скупу у Москви (2019) била тема једног излагања: кинески слависта Ма Љенг изложио је реферат *Fuzzy stylistics as a scientific discipline: current situation and prospects* (*Дифузна стилистика как научная дисциплина: состояние и перспективы*), упућујући на извесну традицију таквих проучавања на простору Кине. Између осталог, он напомиње да су након монографије *Дифузна лингвистика* Ву Тјепинга (1991) настале чак две монографије (1991. и 2006. године) које у наслову садрже синтагму *дифузна стилистика* (исп. Љенг 2019).⁸ У њима се утемељује нова научна област стилистичке науке, која испитује дифузност као средство појачане језичке експресивности. Из круга проблема фази стилистике које представља Љенг чини се да су се кинески истраживачи до сада ограничили само на семантички аспект лексема, односно на утицај који „fuzzy” граница денотата има на стил и сл. Но, чињеница је да се дифузност граница језичких категорија не зауставља на том плану, већ се она може разматрати, као што смо рекли, и на другим језичким нивоима (морфолошком, синтаксичком, текстуалном итд.), те би било занимљиво како би се „фазичност” из стилистичког аспекта још могла испитивати. У Русији, како и Љенг наводи (2019: 441), она није утемељена као стилистичка дисциплина, за шта он даје конкретне предлоге: превођење значајних монографија и радова из области фази/дифузне стилистике; продубљивање истраживања дифузности руског језика; синтеза досадашњих резултата руских и страних лингвиста.

Свакако, веома је инспиративно то што је у нашој средини већ представљен фазилингвистички модел анализе (примењен и донекле разрађен касније и у Штасни 2009, Грковић Мејдор 2013, Павловић 2013, Киш 2016, Драгићевић 2020 и др.) који би могао послужити као основ за одређена стилистичка проучавања: ако се у фокус стави дифузност граница стилских категорија, онда се то може применити и на испитивање функционалних стилова, стилематичности, стилских фигура итд. У наставку ћемо покушати да укажемо на неке од могућности.

3.1. Могућности практичне примене овог приступа можемо, између осталог, представити кроз испитивање жанрова. Занимљиво је да су Кожин и др. још осамдесетих година прошлог века (исп. Кожин и др. 1982: 158) из угла функционалне стилистике истакли како се граница између жанрова не може увек јасно и прецизно повући, као што није могуће повући оштрију границу – како они у наставку додају – ни у једној класификацији која се тиче језика (врста речи, реченица и сл.). Јасно је, дакле, да аутори још тада проблема-

⁸ У питању су монографије *О дифузној стилистици* Ђенг Јуђинга (Пекинг, 1991) и *Теорија дифузне стилистике* Хан Ђинглинга (Ђинан, 2006).

тизују питање границе жанровских категорија, што представља својеврсну претечу данашњег „fuzzy” приступа у лингвистици. Исто се може запазити и на примеру тзв. *међустилова*, које издваја Тошовић (2002), а услед тога што „границе између појединих стилова нису оштре” (Ковачевић 2021: 501). Оваква запажања откривају нам да је дифузност или неодређеност граница извесно већ била позната у ФС, иако на томе можда није био фокус.

Проучавајући критичко-полемички дискурс и испитујући жанрове као што су приказ, рецензија, критика, расправа, полемика, дискусија, дебата и сл. уочили смо да се ови жанрови могу посматрати као својеврсне (функционално)стилске категорије са нејасним, расплинутим, дифузним границама, услед чега се оне преклапају и укрштају, те да их можемо класификовати путем континуума (на ком би се протезали од једног ка другом и међусобно пресецали). Интересантно је да је у србистици већ уочено како су већ неки од поменутих жанрова попут приказа или рецензије прелазни, мешовити,⁹ но ми овде мислимо и на оне прелазне жанрове који настају на прелазу тих – попут *критичке расправе*, *полемичке дискусије* и сл. Свакако, и друге врсте стилских појава могу се разматрати путем континуума (исп. нпр. континуум интенционалности у стереотипизацији као језичко-стилском поступку у Крцић 2019б или континуум формалности у разговорном језику у Кликовац 2018б и др.).

3.2. Као други могући пример примене овог приступа навешћемо испитивање фигуративности. Пишући о еуфемизацији и дисфемизацији, Ковачевић уочава постојање и таквих појава као што су тзв. *еуфемистички дисфемизми* или *дисфемистички еуфемизми* (Ковачевић 2015: 161–180). То би могло да имплицира да су еуфемизми и дисфемизми заправо фазичне категорије, тј. категорије са дифузним границама, услед чега се они даље преклапају. На сличан би се начин даље, рецимо, могли анализирати односи између литоте и еуфемизма (исп. тзв. *литотизирани еуфемизам* у Ковачевић 2015: 174), таутологије и плеоназма (в. Ковачевић 2015: 181–199), те таутологије и кумулације,¹⁰ кумулације и градације итд.

3.3. Фазистилистички метод могао би се искористити и у испитивању укрштања стилематичности на разним језичким нивоима у оквиру хомофункционалне језичке јединице, дакле онда када се једна ознака истовремено јавља као носилац више различитих типова стилематичности (нпр. фоностилема–морфостилема, фоностилема–лексикостилема, морфостилема–лексикостилема, морфостилема–синтаксостилема и сл.).

⁹ Исп. „Како су оне [рецензије] мешовите или прелазне по себи, тешко је одредити њихов домицилни функционални стил: научни, то јест, или публицистички” (Јовановић Симић 2013: 385). Исп. и „Ова текстовна врста [приказ] на једном се крају утапа у критичку расправу, а на другом – у нешто ‘литерарније’ или ‘научније’ ћаскање недељног новинарства. [...] Новински приказ је увек између: ни сасвим чиста критика, ни сасвим чиста књижевност, ни сасвим чиста наука, редовно спајајући у себи преимућства свих њих” (Исто: 387).

¹⁰ Исп. „Кумулација и таутологија (посебно она невезничка) врло су блиске стилске фигуре. Понекад је врло тешко успоставити оштру границу између њих, па недвојбено одредити неки примјер или као таутологију или као кумулацију” (Ковачевић 2015: 191).

4. Да закључимо. Дискурсна стилистика, према нашем схватању, тежи да превазиђе начелну сучељеност стилистике и анализе дискурса, источних и западних теоријских приступа, она их посматра као комплементарне приступе и, обједињујући методологију ова два усмерења, тежи да пружи целовитији, исцрпнији, свеобухватнији опис дискурса. Такође, она нам својом интердисциплинарношћу омогућава да данас, у оквиру савремене комуникативне стилистике, испитујемо стилске карактеристике различитих типова дискурса, при чему је важно ове појмове јасно разграничити: дискурс у таквом приступу може представљати систем текстова (па и одређени контекст који их прати), одн. својеврсну употребу језика.

Фази стилистика нам, с друге стране, омогућава да веродостојно, аутентично представимо стилске категорије с нејасним, неодређеним границама, те да их класификујемо у контексту континуалности, скаларности, градуелности, степенованости, „фазичности” и сл. Дакле, то подразумева тачније, прецизније самеравање и категоризовање стилских појава, те издвајање прелазних и мешовитих стилских категорија.

Отуда, верујемо да би овако усмерена стилистичка мисао у будућности пружила занимљиве резултате и дала корисне, нове увиде у испитивању стилистичких проблема и стилских појава уопште.

ЛИТЕРАТУРА

- Вуковић 2000:** N. Vuković, *Putevi stilističke ideje*, Podgorica–Nikšić: Jasen.
- Гајда 2014:** С. Гајда, *Философия стиля, у: Дискурс и стиль: теоретические и прикладные аспекты*, колл. монографија, Москва: Флинта: Наука, 9–17.
- Грковић Мејџор 2013:** Ј. Грковић-Мејџор, *Историјска лингвистика. Когнитивно-типолошке студије*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Драгићевић 2010:** Р. Драгићевић, *Лексикологија српског језика*, Београд: Завод за уџбенике.
- Драгићевић 2020:** Р. Драгићевић, *Грамматика у огледалу семантике*, Београд: Чигоја штампа.
- Зборник НиБС 2019:** *Настоящее и будущее стилистики*, сборник научных статей Международной научной конференции 13–14 мая 2019 года, Москва: Флинта.
- Јанићијевић 2015:** М. Јанићијевић, *Дискурс законских аката на српском и енглеском језику: развојно-упоредни приступ*, Београд: Јасен.
- Јовановић 2009:** Ј. Јовановић, *Писци и стил*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Јовановић Симић 2013:** Ј. Јовановић Симић, *Неколико запажања о научно-критичким врстама у новинарству, Књижевност и језик, LX/3–4, 381–389.*

- Јовановић Симић/Симић 2015:** Ј. Јовановић Симић, Радоје Симић, *Вербатологија*, Београд: Јасен.
- Катнић Бакаршић 2003:** М. Katnić-Bakaršić, *Stilistika diksursa kao kontekstualizirana stilistika*, *Flumensia*, god. 15, br. 2, <https://hrcak.srce.hr/file/10600> (приступљено: 1. 9. 2021), 37–48.
- Катнић Бакаршић 2007:** М. Katnić-Bakaršić, *Stilistika*, Сарајево: Научна и универзитетска књига.
- Киш 2016:** Н. Киш, О неким особеностима придева из угла фази лингвистике, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LIX/2, 71–82.
- Кликовац 2008:** Д. Кликовац, *Језик и моћ*, Београд: XX век.
- Кликовац 2018а:** Д. Кликовац, *Српски језик у светлу когнитивне лингвистике*, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.
- Кликовац 2018б:** Д. Кликовац, О савременом српском језику и савременој свести о њему (на материјалу телевизијске серије *Самац у браку*), у: *Језици и културе у времену и простору*, VII/2, Нови Сад: Филозофски факултет, Педагошко друштво Војводине, 99–117.
- Клушина 2018:** Н. И. Клушина, *Медиастилистика*, Москва: Флинта.
- Клушина 2019:** Н. И. Клушина, Современные направления стилистических исследований, у: *Настоящее и будущее стилистики*, сборник научных статей Международной научной конференции 13–14 мая 2019 года, Москва: Флинта.
- Ковачевић 1998:** Милош Ковачевић, *Синтакса сложене реченице у српском језику*, Београд: Рашка школа / Србиње: Српско просвјетно и културно друштво Просвјета.
- Ковачевић 2014:** Милош Ковачевић, Текстостилематика једног типа криптографског дискурса, у: *Језик, књижевност, marginalizacija. Језичка истраживања*, ур. Biljana Mišić Ilić i Vesna Lopičić, Niš: Filozofski fakultet, 263–272.
- Ковачевић 2015:** Милош Ковачевић, *Граматика и стилистика стилских фигура*, Београд: Јасен.
- Ковачевић 2018:** Милош Ковачевић, Стилистика у настави српског језика, *Књижевност и језик*, LXV/1–2, 1–21.
- Ковачевић 2021:** Милош Ковачевић, Стилистички приноси Нова Вуковића, *Српски језик*, XXVI, 491–516.
- Ковачевић М. 2002:** Marina Kovačević, Diskursnoteorijski i diskursnoanalitički okviri stilistike, у: *Važno je imati stila*, ур. К. Bagić. Zagreb: Disput, 117–128.
- Кожин и др. 1982:** А. Кожин, О. Крылова, В. Одинцов, *Функциональные типы русской речи*, Москва: Высшая школа.
- Константиновна 2018:** К. О. Константиновна, Дискурс и функциональный стиль: проблема соотношения, *Studia linguistica*, vol. 13, 106–122.
- Крцић 2019а:** Н. Крцић, Международная научная конференция Стилистической комиссии МКС, *Настоящее и будущее стилистики*, Москва, 13–14. 5. 2019, *Јужнословенски филолог*, LXXV/2, 87–96.
- Крцић 2019б:** Н. Крцић, Стереотипизација као језичко-стилски поступак, у: *Стереотипът в славянските езици, литератури и култури*, София: Климент Охридски, 213–222.

- Милановић 2005:** А. Милановић, Утицај рекламног дискурса на новинарски (под)стил, у: *Шести лингвистички скуп Бошковићеви дани: радови са научног скупа, Подгорица, 19. и 20. мај 2005. године*, Подгорица: ЦАНУ, 307–319.
- Милошевић 1981–1982:** К. Милошевић, Један функционално неиздиференцирани (комбиновани) тип односа у сложеној реченици у српскохрватском језику, *Македонски језик*, XXXII–XXXIII, 465–476.
- Љенг 2019:** М. Лянг, Диффузна стилистика как научная дисциплина: состояние и перспективы, у: *Настоящее и будущее стилистики*, сборник научных статей Международной научной конференции 13–14 мая 2019 года, Москва: Флинта, 437–443.
- Николић 2015:** М. Николић, Језичко-стилске одлике савремених српских драмских текстова који одступају од традиционалне драмске форме, *Научни трудове*, том 53, кн. 1, Сб. В – Филологија, Пловдив: Пловдивски универзитет „Паисий Хилендарски”, 264–277.
- Николић 2020:** М. Николић, Србистичка истраживања типова туђег говора током последње две деценије, *Српски језик*, XXV, 287–301.
- Павловић 2013:** С. Павловић, *Узроци и механизми синтаксичких промена у српском језику*, Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Поповић 1977:** Лј. Роровић, Namerne rečenice u funkciji naporednih, *Књижевност и језик*, XXIV/1–4, 154–163.
- Поповић 2010:** Љ. Поповић, Синтакса, у: *Граматика српског језика за гимназије и средње школе*, 12. изд., Београд: Завод за уџбенике.
- Прћић 2008:** Т. Прчић, *Semantika i pragmatika reči*, Novi Sad: Zmaj.
- Радовановић 2009:** М. Радовановић, *Увод у фази лингвистике*, Сремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Радовановић 2015:** М. Радовановић, *Фази лингвистика*, Сремски Карловци, Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Савић 1993:** S. Savić, *Diskurs analiza*, Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Симић 1996:** R. Simić, *Politički diskurs: inflacija reči u samoupravnom društvu. Jezička profilaksa*, Zemun: МН Aktuel.
- Степанов 2016:** S. Stepanov, *Asertivnost, relevantnost i žanr (analiza predizbornih političkih govora)*, Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Танасић 2012:** С. Танасић, Везничка и прилошка употреба спојева *тек што, само што, таман што*, у: *Из синтаксе српске реченице*, Београд: Београдска књига / Институт за српски језик САНУ, 157–165.
- Тошовић 2002:** Б. Тошовић, *Функционални стилови*, Београд: Београдска књига.
- Тошовић 2014:** Б. Тошовић, Стилистика – антистилистика – контрастилистика – неостилистика, у: *Стилистика сегодња и завтра: материјали конференцији*, Часть I, Москва: Факултет журналистики МГУ, 217–225.
- Халидеј/Хасан 1976:** М. А. К. Haliday, R. Hassan, *Cohesion in English*, London: Longman.

Чудомировић, Скрипта: Ј. Чудомировић, *Скрипта из предмета Лингвистика текста и прагматика* (доступно на: pragmatika.fil.rs), приступљено: 1. 9. 2021.

Шифрин и др. 2001: D. Shiffrin, D. Tannen, H. E. Hamilton, *The Handbook of Discourse Analysis*, Oxford: Blackwell.

Штасни 2009: Г. Штасни, Номинација фази вредности између антонимских парова, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, ЛП/2, 135–145.

Nenad Krcić

DISCOURSE STYLISTICS AND FUZZY STYLISTICS
IN THE LIGHT OF MODERN THEORETICAL APPROACHES

Summary

The article discusses the emergence and development of the stylistics of discourse and “diffusive” stylistics within the framework of modern theoretical approaches. As some authors note, the style of discourse emerges at the beginning of the 21st century as a result of the intersection of traditional stylistic methods of research and analysis of discourse. The terminological and conceptual distinction between *discourse* and *style*, which is mentioned in the literature, would enrich the terminological system of modern stylistics. On the other hand, as one of the newest approaches in stylistics, the so-called «fuzzy» approach (or diffusion-stylistic approach) could be established on the basis of which certain stylistic phenomena are considered as categories with fuzzy, blurred boundaries. The article also highlights the possibilities of using such theoretical approaches in the study of the Serbian language.

Key words: style of discourse, integrative stylistics, discourse, fuzzy stylistics, diffusive stylistics, stylistic continuum, fuzziness.